

Моріс Метерлінк (1862–1949), лауреат Нобелівської премії, бельгійський письменник, відомий п'єсами “Синій птах” та “Пеллеас і Мелізанда” та есеєм “Життя бджіл”.

Автор написав два варіанти п'єси “Пеллеас і Мелізанда” – один для читання (1892, 112 стор.), другий для однойменної опери Клода Дебюссі (1893). Твір є транспозицією легенди про Трістана та Ізольду. Це позачасова лірична драма, в якій герої не мають конкретного історичного місця.

П'єса вважається вершиною символізму в літературі.

Клод Дебюссі висловився так про свою оперу: “Мені хотілося, аби дія не зупинялася ні на мить і була безперервною. Мелодія антилірична, безсильна передати ритм душ і життя, присутніх у п'єсі”.

До цього твору зверталися також інші композитори: Г. Форте, А. Шенберг, Ж. Сібеліус.

Моріс МЕТЕРЛІНК

Пеллеас і Мелізанда

Переклад Маркіяна Якуб'яка

Дійові особи

Аркель, король краю, батько Женев'єви

Женев'єва, мати Пеллеаса та Голо

Пеллеас і Голо, внуки Аркеля

Мелізанда

Інольд, син Голо

Лікар

Служниці, злидарі та інші

ДІЯ ПЕРША

Ява перша

У лісі

Піднімається завіса. Мелізанда сидить

біля джерела.

З'являється Голо

Голо. Не вибратись мені з оцього лісу! Тільки Бог відає, куди загнав мене звір. А я гадав, він убитий. Ось сліди крові. Утік, а я заблукав. Навіть собаки не знайдуть. Треба вертати назад. Там хтось плаче, чи що?... Ойой! Ойой! Хто там, біля джерела? Ніби дівочий плач? (*Капляє.*) Мене не чують. Не чує. І обличчя не видно. (*Підходить до дівчини, торкається її плеча.*) Чому плачеш, дівчино? (*Мелізанда здригається. Підводиться. Поривається тікати.*) Не бійтеся.

Вам ніщо не загрожує. У чому річ? Через що плачете? Сама одна, посеред лісу?

Мелізанда (*хриплим голосом*) Не торкайтесь! Не торкайтесь!

Голо. Не бійтеся... Не заподію вам... О! Яка красуня!

Мелізанда. Не торкайтесь! Ні! Не торкайтесь! Бо кинусь у воду!

Голо. Не торкнуса... (*потім лагідно та тихо*). Не переймайтеся. Стоятиму ось тут, біля дерева. Заспокойтеся. Вам завдали кривди?

Мелізанда (*схлиуючи*) Ох! Так! Так! Так!

Голо. Хто?

Мелізанда. Усі! Усі!

Голо. Якої кривди?

Мелізанда. Не скажу! Не можу!

Голо. Стривайте. Годі плакати. Звідкіля ви?

Мелізанда. Я утекла! утекла... утекла...

Голо. Нехай, але звідки?

Мелізанда. Утекла! Утекла! Ох! Ох! Утекла... Я не звідсіль... І не звідсіль родом ...

Голо. То звідки ви? Де родина?

Мелізанда. Ох! Ох! далеко звідсіль...далеко... далеко...

Голо. А що он там виблискує на дні?

Мелізанда. Де, де? А! Корона. Він її мені подарував. У воду впала, коли я плакала.

Голо. Корона? Хто подарував? Може, я дістану...

Мелізанда. Ні, ні. Не потрібна вона мені! Не потрібна. Краще помру... помру одразу тут!

Голо. Та мені просто її дістати. Джерело неглибоке.

Мелізанда. Не потрібна мені! Щойно дістанете, я одразу сама натомість кинусь!

Голо. Годі, годі. Нехай собі там лежить. Однак – витягнути її дуже легко. І виглядає на пречудову... Вже давненько, як утекли?

Мелізанда. Так, так. А хто ви?

Голо. Я принц Голо. Внук Аркеля, старого короля цього краю...

Мелізанда. О! А ви вже шпакуватий!

Голо. Гм... Тільки на скронях ледь-ледь ...

Мелізанда. Але ж і борода... Чому розглядаєте мене так пильно?

Голо. Дивлюсь у вічі. Ви ніколи не заплющете їх?

Мелізанда. Заплющую, заплющую. Коли лягаю спати...

Голо. Чому так дивно виглядає ваше обличчя?

Мелізанда. Ви мольфар!

Голо. Годі. Я звичайний, як усі люди...

Мелізанда. Що ви тут робите?

Голо. Я й сам не знаю. Полював. Гнався за диким кабаном. Заблукав. А ви на вигляд юна. Скільки вам літ?

Мелізанда. Проймає холод...

Голо. Може, підете зі мною?

Мелізанда. Ні, ні. Зостануся тут.

Голо. Вам не можна залишатися на самоті. Не можна тут бути серед ночі... Як вас звати?

Мелізанда. Мелізанда.

Голо. Мелізандо, не можна залишатися тут. Ходім зі мною...

Мелізанда. Я зостанусь на місці.

Голо. Самій буде лячно. Ніхто не знає, що діється тут...уночі.. а ви сама... так не може бути. (*Надзвичайно ніжно*) Мелізандо, ходіть. Подайте руку...

Мелізанда. Ох! Не торкайтесь!

Голо. Тихіше. Не так голосно... Не торкатимусь. Але ходіть зі мною. Ніч буде чорна-пречорна і прехолодна. Ходіть зі мною.

Мелізанда. Куди?

Голо. Сам не відаю... Я також заблукав...

(*Виходять*)

Ява друга

Аркель і Женев'єва

У палаті замку

Женев'єва. Ось що він пише до Пеллеаса, свого брата (*Звичним стриманим голосом*). "Якось увечері я узрів її в лісі, біля джерела, де заблукав. Вона там плакала. Не знаю ні її віку, ні хто вона, ані звідкіля. Не дозволив собі спитати про це у неї, бо, як здається, спіткало її щось страшне. І коли я поцікавився, що сталося, вона заплакала, немов дитина. Заридала.

(Емоційно). І так бурхливо, аж лячно. Ось уже шостий місяць, як ми одружилися, а я все згадую день нашої зустрічі. Дорогий мій Пеллеасе, прошу тебе, кого люблю дужче, ніж рідного брата, хоча у нас різні батьки, приготуйся до мого приїзду... (Емоційно і стримано) Гадаю, мати пробачить, не вагаючись. Але побоююсь Аркеля, попри усю його доброту. Якби він згодився її прийняти, як власну доню, то запали лампу на вежі замку, щоб з моря було видно. Я побачу світло з корабля, а коли ні, то пропливу далі і не повернусь ніколи додому...". Що скажете?

Аркель. Нічогісько. Усе це може виглядати дивно, бо ми бачимо тільки зворотний бік людської долі, я би сказав, зворотний бік нашої... Він завжди прислухався до моїх порад. Коли я відіслав його просити руки принцеси Урсули, то хотів ошчасливити його... Не міг-бо він жити самотньо. Після смерти дружини засумував безмірно. Одруження поклато б край довготривалим війнам, давній ненависті... Але він не забажав цього. (Стримано та емоційно). Нехай буде так, як він вирішив. Я ніколи не противився долі. Він краще від мене бачить своє майбутнє. Гадаю, не станеться нічого несподіваного.

Женев'єва. Він завжди був дуже обережний, серйозний і рішучий... Після смерти дружини жив тільки життям свого сина, малого Інольда. Про все інше забув... Що робитимемо?

(Виходить Пеллеас)

Аркель. Хто там?

Женев'єва. Пеллеас. Заплаканий.

Аркель. То ти, Пеллеасе? Підійди ближче. Сюди, до світла. Хочу бачити тебе.

Пеллеас. Дідусю, я отримав одночасно два листи, від брата, і ще один. Від товариша Марселлюса... Він помирає і просить, аби я приїхав до нього... Пише, що непомильно знає день своєї смерти... Просить, аби я завітав до нього ще до його кончини, бо часу залишилося обмаль.

Аркель. Однак треба зачекати трохи. Бо не знаємо, чого очікувати від приїзду твого брата. Окрім того, твого батька поки що немає тут, може, ще дужче хворий, аніж твій товариш... Вибір за тобою – між батьком і товаришем ...

(Виходить)

Женев'єва. Поторбуйся, Пеллеасе, аби запалили лампу на вежі сьогодні ввечері.

(Виходять поодилиці)

Ява третя

З'являються Женев'єва та Мелізанда

Перед замком

Мелізанда. Тут сад і похмуро. А скільки лісів, лісів навколо палаців!

Женев'єва. Так, звичайно. І я колись теж дивувалась. Усіх це дивує. Тут є місця, куди промінь сонця не потрапляє. Але людина швидко звикає... Було давно, давно.. Уже сорок літ я тут проживаю. Гляньте в інший бік. Там виблискує море.

Мелізанда. Чую шаркіт десь унизу...

Женев'єва. Хтось іде до нас. А! То Пеллеас... Очевидно, оговтався, бо ніяк не міг дочекатися вашого прибуття...

Мелізанда. Ми ще з ним не бачилися.

Женев'єва. Гадаю, він бачив нас, але не знає, як правильно вчинити. Пеллеасе, Пеллеасе, це ти?

Пеллеас. Так, так! Я йду від моря...

Женев'єва. Ми на своїм боці шукаємо світлу місцину. Тут видніше, ніж деінде. Але море однаково похмуро.

Пеллеас. Уночі вдарить громовиця. Віднедавна щоночі бурі. Однак море залишається спокійним! Є такі, що не знають про наближення грози і випливають у море, і невідомо, чи повернуться.

Голос з-за куліси. Гей! Вітрила розпускай! Гей, гей! Гей!

Мелізанда. Там хтось вирушає з порту...

Пеллеас. Добре не видно, але то має бути великий корабель... Потужні вогні на ньому. Зараз побачимо краще, коли впливе на світле місце.

Голос з-за сцени. Гей! Розпускай вітрила! Гей!

Женев'єва. Не знаю, чи побачимо... над морем туман.

Пеллеас. Але здається, туман розвіюється...

Мелізанда. Так. Бачу невеличке світло, дотепер не було видно...

Пеллеас. То від маяка. Є декілька маяків, поки що вогні не пробиваються...

Мелізанда. Корабель вплив на світле місце... Уже далеченько.

Пеллеас. Летить на всіх вітрилах...

Мелізанда. Це той самий корабель, яким я свого часу припливла сюди. Великий вітрильник... Пізнаю вітрила...

Голос з-за сцени. Гей! Розпускай вітрила! Гей! Гей!

Пеллеас. Уночі на морі буде неспокійно...

Голос з-за сцени. Гей! Розпускай вітрила!

Мелізанда. Навіщо випливати на ніч! Його ледь-ледь видно. Може піти на дно!

Пеллеас. Вже скоро, скоро ніч...

Голоси з-за сцени. *(Ледь чутний, здалека).* Гей! Вітрила розпинай!

Женев'єва. Пора додому. Пеллеасе, проведи Мелізанду. Піду. Мушу доглянути за нашим синочком Інольдом. *(Виходить)*

Пеллеас. На морі нічого не видно...

Мелізанда. Я бачу вогні..

Пеллеас. То маяки на інших берегах. Чуєте, як шумить море? Здіймається вітер... Ходімо вниз. Може, подасте руку?

Мелізанда. Зважте, зважте, у мене в руках повно квітів.

Пеллеас. Візьму під руку. Стежка крута, і до того ж нічого не видно.

Мелізанда. О! ...Чому відпливаєте?

(Виходять)

ДІЯ ДРУГА

Ява перша

Заходять Пеллеас та Мелізанда

Парк. Джерело. Басейн

Пеллеас. Знаєте, чому прийшли ми сюди? Частенько опівдні, коли спека допікає навіть у саду, я полюблюю посидіти біля джерела. Сьогодні задуха, навіть у тіні під деревом.

Мелізанда. О! Яка чиста вода...

Пеллеас. Холодна, як узимку. Старе занедбане джерело. Кажуть, чудодійне. Вода зцілювала незрячих. Ще й нині залишилася назва "Джерело незрячих".

Мелізанда. І незрячі перестали приходити?

Пеллеас. Відколи сам король майже осліп, перестали приходити сліпці...

Мелізанда. Як тут самотньо... таке безгоміння...

Пеллеас. Тут завжди тиша надзвичайна... Здається, вода заснула... Може, сядете край басейну, біля джерела на мармур? Над нами крислата липа, від неї густа тінь...

Мелізанда. Я краще полежу на мармурі. Вдивлятимусь у дно...

Пеллеас. Ще ніхто не міг побачити тут дна. Кажуть, таке глибоке, як морське...

Мелізанда. Якби що-небудь там заблищало, то ми побачили би напевне.

Пеллеас. Не схиляйтеся так низько над водою.

Мелізанда. Дуже кортить торкнутися води...

Пеллеас. Обережно. Можна зсунутись у воду... Подайте руку...

Мелізанда. Не треба. Занурю обидві руки... Вони сьогодні якісь зеленуваті...

Пеллеас. Ох! Ох! Обережно! Обережно! Мелізандо! Мелізандо! Мелізандо! Ох! Волосся...

Мелізанда *(Прибирає попередню позу).* Не вдається, не вдається торкнутися!

Пеллеас. Але волосся торкнулося...

Мелізанда. Так. Волосся довше від рук... дуже довге, ніж я могла би...

Пеллеас. Він познайомився з вами також біля джерела?

Мелізанда. Так...

Пеллеас. І що казав?

Мелізанда. Нічого. Навіть не пригадую...

Пеллеас. Стояв дуже близько?

Мелізанда. Так. Намагався пригорнути...

Пеллеас. І ви дозволили?

Мелізанда. Ні.

Пеллеас. Чому ні?

Мелізанда. О! О! Гляньте. Щось промайнуло на дні...

Пеллеас. Обережно! Обережно! Можна впасти! Що ви тримаєте в руці?

Мелізанда. Обручка, яку він мені подарував.

Пеллеас. Не треба нею бавитися. І підкидати над водою. Тут глибочінь...

Мелізанда. Але ж руки не тремтять.

Пеллеас. Як прекрасно виблискує обручка!

Мелізанда. Ох!

Пеллеас. Злетіла! Потонула!

Мелізанда. У воді!

Пеллеас. Де вона? Де?

Мелізанда. Не бачу.

Пеллеас. Здається, виблискує!

Мелізанда. Невже це та моя чудова обручка?

Пеллеас. Так, так. Там...

Мелізанда. Ох! Ох! Далеко, далеко від нас! Ні. Ні. То не вона... не вона. Загубилася... загубилася... Ще тільки кола на воді... Що робити?

Пеллеас. Не журіться через просту обручку, нехай велику. Дурниці. Якогось дня знайдемо! Або ж пошукаємо заміну.

Мелізанда. Ні. Ні. Уже не знайдемо і не замінимо... Я була певна, що тримала міцно... Навіть затиснула в долоні. А вона зсунулася і потонула... Я її підкинула зависоко, хотіла ближче до сонця.

Пеллеас. Ходімо звідси. Повернемося іншого дня. Ходімо. Пора. Годинник на вежі пробив дванадцятьу саме тієї миті, коли обручка потонула...

Мелізанда. Що скажемо Голо? Він може запитати.

Пеллеас. Правду, правду... *(Виходять)*

Ява друга

У замковій палаті.

Голо у ліжку. Мелізанда сидить у головах

Голо. Ох! Ох! Усе гаразд, дурниці. Однак не вто-ропаю, як то сталося. Польовав собі на здоров'я у лісі. Кінь не знати чому став дибки... Чи уздрів щось дивовижне? *(Жвавішає, ледь збуджений)* Якраз било полудень, і саме на дванадцятий удар кінь зненацька жахається і скаче, немов божевільний і незрячий, і з розгону просто в дерево! *(Спокійно)*. Не збгну, що сталося. Я впав на землю. На мене кінь. Я відчув, ніби увесь ліс на мені. Здавалося, серце от-от зупиниться. А воно витримало. Мабуть, усе тоте дурниці...

Мелізанда. Може, подати води?

Голо. Дякую. Не хочу.

Мелізанда. Може, замінити подушку? Бачу плямку крові.

Голо. Ні. Не треба.

Мелізанда. Справді не треба? Не заважко?

Голо. Ні, ні. Не такого я зазнавав у своєму житті. Я міцний горішок.

Мелізанда. Заплющте очі та спробуйте заснути. Буду поруч усю ніч...

Голо. Ні, ні. Не треба тобі мучитися. Я нічого не потребую. Спати буду, як мала дитина... Мелізандо, що з тобою? Чому заплакала?

Мелізанда. Я...я... Чуюся нездоровою тут...

Голо. Занедужала? *(Павза)* Що з тобою, що з тобою, Мелізандо?

Мелізанда. Сама не знаю... Чуюся тут нездоровою. Мушу нарешті сказати. Мій пане, я не відчуваю тут щастя...

Голо. Що сталося? Хтось заподіяв тобі лихо? Хтось образив?

Мелізанда. Ні, ні, ніхто не заподіяв мені найменшого зла... Не в тому річ.

Голо. Гадаю, ти щось приховуєш, чи не так? Король? Мати? Пеллеас?

Мелізанда. Ні, ні. Не Пеллеас. Ніхто... Вам не збагнути... То понад мої сили...

Голо. Гаразд, Мелізандо. Спробуймо на розум. Що я, на твою думку, маю зробити? Адже ти не дитина. Може, вирішила покинути мене?

Мелізанда. О! Ні. Не в цьому річ... Я б воліла поїхати звідсіль з вами... Тут... тут не може жити... Відчуваю, довго не протягну...

Голо *(збуджений)*. Зрештою, мусить бути причина. Подумають, ти збожеволіла. Подумають, дитячі забаванки. Стривай. Може, усе ж таки Пеллеас? Я зауважив, він уникає тебе.

Мелізанда. Навпаки. Ми іноді розмовляємо. У мене враження, він недолюблює мене. Видно по очах... Але коли стрічаємось, заводить розмови...

Голо. Не гнівайся на нього. Таким він завжди був. Трохи дивакуватий. Побачиш, зміниться. Ще молодий...

Мелізанда. Але ж кажу: не в цьому річ... не в цьому...

Голо. А в чому? Невже не звикнеш до тутешнього

життя? Звичайно, замок старий-престарий і темний-претемний... Дуже холодний і глибокий. Усі мешканці замку самі встигли постаріти. І навколишня природа виглядає сумною – разом з усіма лісами, дрімучими, темними. Але можна сповнити радістю усе це, коли є бажання. Радість, радість! Її бракує щодня. Та кажи що-небудь. Будь-що. Зроблю усе, чого бажаєш...

Мелізанда. Звичайно. Правда... Тут ніколи не видно неба. Тільки сьогодні вранці побачила вперше...

Голо. І це тому ти плачеш, моє ти біднятко? Хіба не так? Плачеш, бо не бачиш неба? Стривай, ти не у тому віці, аби плакати через такі дрібниці... До того ж, ще не настало літо. Хіба не так? Улітку бачитимеш небо щодня. І зрештою, наступного року... Стривай, подай рученьку. Подай обидві. *(Бере її за руки)* О! рученята, рученята... не рученята, а квіти, легко потоптати... Стривай, а де обручка, яку я тобі подарував?

Мелізанда. ... обручка?

Голо. Та, велика, весільна. Де вона?

Мелізанда. Гадаю... гадаю, вона упала.

Голо. Упала? Де упала? Ти не загубила?

Мелізанда. Не загубила. Упала... Здається, упала.. але я знаю, де...

Голо. Де?

Мелізанда. Знаєте... знаєте.. у печері, що на березі моря?

Голо. Звичайно.

Мелізанда. Так ось, то там... Напевне, там.. Так, так. Згадала. Ще сьогодні вранці ходила туди, збирала мушлі для вашого синочка Інольда... Назбирала гарних-прегарних... Обручка зсунулася з пальця... набігли хвилі, я вибігла з води і не встигла схопити її.

Голо. Гадаєш, там?

Мелізанда. Так, так. Я впевнена. Я відчула, як обручка сковзнула ...

Голо. Ходімо її шукати негайно.

Мелізанда. Зараз? Відразу? У темряві?

Голо. Зараз, негайно, у темряві... Краще загубити щось інше... Ти навіть не уявляєш, що означає для мене та прекрасна обручка... Ти навіть не здогадуєшся, звідки вона до мене потрапила. Уночі відплив моря, і поки не забрала вода, поспішай...

Мелізанда. Боюся... боюся іти сама...

Голо. Іди, іди, бери з собою кого хочеш. Негайно. Чуєш? Поспішай. Попроси Пеллеаса піти з тобою...

Мелізанда. Пеллеаса? Зі мною? Але Пеллеас не згодиться...

Голо. Пеллеас виконає усе, що ти попросиш. Знаю його краще, ніж ти. Іди. Поспішай. *(Ледь стримано, але гостро)*. Не засну, поки не побачу обручки.

Мелізанда. Ох! Ох! Безталанна я. Безталанна. *(Виходить, ридаючи)*

Ява третя

Заходять Пеллеас і Мелізанда

Перед печерою

Пеллеас. *(Промовляє геть збуджено)* Так. Тут. Ми на місці. Така пітьма, що вхід до печери не відрізняє від ночі... Тут навіть зірок не видно. Почекаймо, поки місяць проб'ється крізь велику хмару, і тоді місячне світло покаже нам вхід. Тоді буде безпечно увійти. Є непевні місця. Стежка дуже вузька, між двома озерами, а їхнього дна ще ніхто не сягав. Не подумав я взяти зі собою смолоскип чи ліхтар. Але гадаю, місячна ніч допоможе. Ви раніше не бували у цій печері?

Мелізанда. Не заходила...

Пеллеас. Ходімо... Вам треба буде описати йому місце, якщо запитає, де загубилася обручка. Печера превелика і геть таки гарна. У ній повно голубих тіней. Якщо запалити бодай найменший вогник, то склепіння, здається, заповня зорі, як на небі. Подайте руку. Не треба тремтіти. Небезпека минула. Зупинимось там, де побачимо відблиск моря... Чи то від шуму, який є у печері, вам лячно? Чуєте, як позаду шумить море? Цієї ночі воно промовляє, що нещасливе...

(Місяць яскраво освітив місце перед входом до печери та тьмяну частину входу, де стало видно трьох сивих Злидарів, вони сидять, притиснувшись один до одного ліктями, і сплять)

О! Нарешті сяйво!

Мелізанда. Ах!

Пеллеас. У чому річ?

Мелізанда. Там...

(Показує на трьох Злидарів)

Пеллеас. Так... я зауважив...

Мелізанда. Ходімо звідси! Ходімо звідси!

Пеллеас. Троє старих злидарів заснули... В країні голод... Навіщо прийшли сюди спати?

Мелізанда. Ходімо геть. Ходімо... Ходімо звідси!

Пеллеас. Обережніше, тихіше... Не можна їх будити... поки міцно сплять... ходімо.

Мелізанда. Не тримайте за руку. Волю сама ...

Пеллеас. Повернемось іншого дня... *(виходять)*

ДІЯ ТРЕТЯ

Ява перша

Мелізанда, Пеллеас

У вежі замку

Вікно, під яким в'ється дорога

Мелізанда *(сидить біля вікна і розчісує розпущене волосся)*. Волосся довге-предовге, спадає по стіні, нижче вікна. Воно чекає на вас увесь день. Увесь день. Увесь день. Святий Даниїле та Святий Михаїле, Святий Михаїле та Святий Рафаїле, я з'явилась на світ у неділю, у неділю опівдні...

(Входить Пеллеас просто з дороги)

Пеллеас. Гей! Гей! Гей!

Мелізанда. Хто там?

Пеллеас. Я, я і ще раз я! Що ти робиш край вікна, виспіваєш немов пташка, залітна пташка?

Мелізанда. Розчісую волосся до сну...

Пеллеас. Бачу. Здалека – ніби світилося у тебе...

Мелізанда. Я відчинила вікно. Спекота у вежі... Ніч така чудова.

Пеллеас. Небо всіяне зорями. Ніколи раніше не бачив так багато. І місяць ще завис над морем... Мелізандо, вийди з тіні. Мелізандо, вихилися більше, хочу побачити твоє розпущене волосся.

Мелізанда. Виглядаю такою страшною...

Пеллеас. О! О! Мелізандо, О! ти прекрасна! Прекрасна! Нахилися! Нахилися! Хочу стати ближче...

Мелізанда. Не нахилося так близько до тебе... Не зможу...

Пеллеас. Не вдається мені піднятися вище... подай рученьку. Сьогодні, бо їду геть... завтра.

Мелізанда. Ні, ні, ні...

Пеллеас. Так, так. Від'їжджаю. Від'їжджаю завтра... подай рученьку, приклади до моїх уст...

Мелізанда. Якщо покидаєш, не подам...

Пеллеас. Подай, подай, подай...

Мелізанда. Не поїдеш?

Пеллеас. Чекатиму, чекатиму...

Мелізанда. Бачу троянду, там у темряві...

Пеллеас. Де? Видко тільки гілки верби над стіною.

Мелізанда. Нижче, нижче, там у саду, де зелені кущі, у темряві...

Пеллеас. То не троянда... Зараз піду гляну, але спочатку подай руку, подай...

Мелізанда. Ось, ось. Не можу вихилитися більше.

Пеллеас. Устами не дотягнуся до твоєї руки!

Мелізанда. Не можу вихилитися більше... От-от випаду... Ой! Ой! волосся потягло униз!

(Вона вихиляється більше, волосся вмить спадає вниз, огортає Пеллеаса)

Пеллеас. Ох! Ох! Що це? Волосся, волосся твоє! Мелізандо, усе твоє волосся упало з вікна! *(Чітко, стримуючи хвилювання)*. Тримаю руками. Тримаю устами... Тримаю руками. Обгортаю шию.. Усю ніч не відірву рук!

Мелізанда. Відпусти! Відпусти! Потягнеш мене униз!

Пеллеас. Ні, ні, ні! Мелізандо, такого гарного волосся не бачив ніде! Поглянь, поглянь, поглянь. Упали коси з висока й затопили мене по саме серце. По коліна! Волосся лагідне. Волосся любе. Немов зі самого неба! Не видно неба. Бачиш, бачиш? Навіть обома руками не втримаю. Воно спадає на гілки верби... Я відчуваю його в руках, воно як пташка. Воно кохає мене, кохає дужче, ніж тебе!

Мелізанда. Відпусти, відпусти... Може хтось надійти...

Пеллеас. Ні, ні, ні. Цієї ночі не відпущу тебе... Цієї ночі ти моя бранка, усю ніч, усю ніч...

Мелізанда. Пеллеасе! Пеллеасе!

Пеллеас. Обв'яжу твоїм волоссям гілки верби... не звільнишся... не звільнишся... Поглянь, поглянь, цілую твоє волосся... У ньому я щасливий... Відчуваєш, як цілую? Щораз вище та вище... Кожна

волосинка скаже тобі про це... Дивись, дивись, я відпускаю руки... Мої руки не тримають його, а ти усе одно не відпускаєш мене... *(З вежі вилітають голуби, кружляють навколо).*

Мелізанда. Ох! Ох! Мені боляче! У чому річ, Пеллеасе? Що літає навколо?

Пеллеас. Голуби вилетіли з вежі... Наполохав я їх, і вони злетіли...

Мелізанда. Пеллеасе, це мої голуби. Ходімо геть, відпусти, вони не повернуться...

Пеллеас. Чому не повернуться?

Мелізанда. Загубляться у темряві... Відпусти! Гляну вгору... Чую, хтось іде... Відпусти! Іде Голо! Гадаю, Голо! Почув наші голоси...

Пеллеас. Зажди! Зажди! Волосся обвиває гілки... Зачепилося, не зауважив я цього у темряві... Зажди! Зажди! *(Увіходить Голо від дороги).* Нічого не видно!

Голо. Що ви тут робите?

Мелізанда. Що роблю? Я...

Голо. Та ви діти... Мелізандо, не вихиляйся з вікна, упадеш... Уже пізно. Знаєш? Скоро північ. Такі забави у темряві ні до чого. Та ви діти... *(Нервово сміється.)* Які ви ще діти! І які ще! *(Голо і Пеллеас виходять)*

Ява друга

Заходять Голо і Пеллеас

У пивницях замку

Голо. Уважніше. Сюди, сюди. Ви ніколи не бували тут, у пивницях?

Пеллеас. Бував. Одного разу. Трапилась нагода. Але давненько...

Голо. Пивниці тягнуться Бог зна куди. Замок стоїть на печерах. Відчуваєте мертвотний запах? Це від стоячої води, про яку я розповідав... Під нами є підземне озеро. Ходімо до кінця, обережно, над нами камінь, трохи пригніться. Пригинайтесь. Запах ударить різко у ніс. Не лякайтесь... Я підтримаю... Долоню не подавайте, бо може сповзти... Подайте руку. Пеллеасе, бачите прірву? *(Стривожений).*

Пеллеас. Так, так, здається, бачу дно провалля! *(Ледь збентежено).* То світло від ліхтаря тремтить? *(Випростовується, повертається обличчям до Голо)* Ви...

Голо. Світло ліхтаря.. Так, так, я рухав ліхтарем, аби освітлювати стіни...

Пеллеас. Задихаюся... ходімо геть.

Голо. Гарзд. Ходімо. *(Виходять мовчки)*

Ява третя

Заходять Голо і Пеллеас

Тераса перед входом до пивниць

Пеллеас. О! Нарешті свіже повітря! Якоїсь миті я відчув – у тій безмежній печері мені зробиться погано, от-от знепритомнію... Важке вологе повітря, немов свинцева роса, безпросвітна темрява, немов тісто з отрутою. А тут повітря широкого моря! Свіже, правдиво свіже, немов шойно розпушена квітка з листочками зеленими... Стривайте! Хтось недавно поливав квіти унизу. Запахло трояндами і травою. От-от полудень. Тінь від вежі накрила їх... Полудень. Б'є годинник. Діти побігли до моря, будуть купатися... Стривайте! Ось там, на вежі, у вікні наша мати і Мелізанда...

Голо. Авжеж. Вибрали місце, де тінь. Тепер про Мелізанду. Я знаю, що було учора ввечері, й про що була розмова. Знаю достеменно. То були дитячі забави. Не буду повторювати. Вона дуже делікатна особа. Тим паче, готується стати мамою, треба зважати на це. Щонайменше хвилювання ладне викликати лихо. Уже не вперше я зауважив: між вами щось відбувається... Ви старший від неї, немає про що говорити... Намагайтесь її уникати. Але не надто відверто, не надто відверто... *(Виходять)*

Ява четверта

Заходять Голо та його синочок Інольд

Перед замком

Голо. *(Намагається бути дуже-дуже спокійним).* Інольдику, іди сюди, сядемо тут. Сідай мені на коліна. Звідси буде видно, що діється у лісі. Віднедавна зовсім не вдавалося тебе бачити. Уникаєш мене. Постійно з мачухою... Стривай. Сидимо якраз під вікнами мачухи... Напевне, молись перед сном... Але скажи, Інольдику, вона частенько буває з дядечком Пеллеасом?

Інольд. Так, так. Постійно, татусю. Коли вас немає удома.

Голо. О! Стривай, хтось іде там в саду, з ліхтарем! Але кажуть, вони не дуже поважають одне одного... Здається, частенько сваряться... чи не так? Правда?

Інольд. Так, так. Правда.

Голо. Правда? Ага! Ага! І через що сваряться?

Інольд. Через двері.

Голо. Як! Через двері! Ти про що?

Інольд. Бо не зачиняються.

Голо. Хто не хоче зачинити? Зрештою, чому сваряться?

Інольд. Не знаю, таточку, може, через світло.

Голо. Я не про світло. Я про двері. Вийми пальці з рота... Будь розумним...

Інольд. Татусю! Татусю! Більше не буду... *(Плаче)*

Голо. Стривай. Чому ти заплакав? Що діється з тобою?

Інольд. О! О! таточку! Через вас мені боляче!

Голо. Через мене? Де болить? Я не зумисне...

Інольд. Ось тут, тут, на руці...

Голо. Нехотячи. Стривай. Не плач. Щось подарую. Завтра.

Інольд. А що, татусю?

Голо. Лук і стріли. Але скажи, що знаєш про двері.

Інольд. А стріли будуть довгі?

Голо. Авжеж, довгі. Але чому не хочуть там зачинити двері? Стривай. Чекаю нарешті на відповідь! Ні, ні, не розтуляй рота, ніби для плачу. Я не серджуся. Про що вони розмовляють, коли удвох?

Інольд. Пеллеас і мачуха?

Голо. Так. Про що?

Інольд. Про мене. Завжди про мене.

Голо. І що про тебе?

Інольд. Кажуть, я виросту на дуже великого.

Голо. Ох! Господи! А я тут немов сліпець, котрий шукає скарб на дні океану! Немов отой шойно народжений, залишений у лісі, а ви... Але стривай, Інольде. Я щось не второпав. Поговорімо серйозно. Пеллеас і мачуха ніколи не розмовляють про мене, коли я відсутній?

Інольд. Розмовляють, розмовляють, таточку.

Голо. Ага!... і що розказують?

Інольд. Кажуть, я виросту вищим від вас.

Голо. І ти завжди поруч з ними?

Інольд. Так, так. Завжди, татусю.

Голо. І не відсилають тебе побавитися на двір?

Інольд. Ні, татусю. Тривожаться за мене, коли я не з ними.

Голо. Тривожаться? З чого ти взяв, що тривожаться?

Інольд. Завжди плачуть у темряві.

Голо. Ага! Ага!

Інольд. І я також плачу...

Голо. Так, так!

Інольд. Вона бліда, татусю!

Голо. Ага! Ага! О, Господи, спокійно, спокійно...

Інольд. Татусю, що таке?

Голо. Нічого, нічого, хлопчику. Я побачив там у лісі вовка. Цілюються час від часу? Чи не так?...

Інольд. Чи цілюються, татусю? Ні, ні. О! Було, татусю, один раз... один, коли падав дощ...

Голо. Цілувалися? Але як, як цілувалися?

Інольд. Ось так, татусю, ось так. *(Цілує тата в уста і регоче)* О! О! Заважає борода, татусю! Поколює, поколює! Борода посивіла, таточку, і волосся твоє стало сіре, цілком сіре. *(У вікні над ними саме засвітили, світло упало на Голо та Інольда)* О! О! Мачуха засвітила лампу... тепер стало видно, таточку. Видно...

Голо. Так, стає ясніше.

Інольд. Ходімо туди, татусю, ходімо...

Голо. Куди туди?

Інольд. Туди, де світло, татусю.

Голо. Ні, синочку. Побудьмо трохи у темряві... Ми ще не знаємо, ще не знаємо... Здається, Пеллеас втратив розум...

Інольд. Ні, татусю, не втратив, він дуже добрий.

Голо. Хочеш до мачухи?

Інольд. Авжеж, хочу!

Голо. *(Спочатку стримано, потім поступово тривожніше та збудженніше аж до завершення дії).* Не галасуй. Піднесу тебе до її вікна. Воно дуже високо, хоча я високого зросту... *(Підносить)* Без

найменшого шуму. Мачуха може дуже налякатися... Вона у кімнаті?

Інольд. Так! О! там ясно!

Голо. Вона сама?

Інольд. Так... ні, ні! Дядечко Пеллеас також там.

Голо. Він...

Інольд. Ай! Ай! Татусю, ви зробили мені боляче!

Голо. Дурниці. Помовч. Більше не буду. Інольде, пильнуй, пильнуй! Я майже втратив рівновагу. Говори тихіше. Що роблять?

Інольд. Нічого, татусю.

Голо. Вони близько одне до одного? Розмовляють?

Інольд. Ні, татусю. Не розмовляють.

Голо. То що роблять?

Інольд. Дивляться на світло лампи.

Голо. Обоє?

Інольд. Так, татусю.

Голо. Ні пари з уст не випускають?

Інольд. Ні пари, татусю. Очі розплющені у них.

Голо. Не наблизилися одне до одного?

Інольд. Ні, татусю. Очі у них розплющені... Я боюся! Я так боюся!

Голо. Чого боїшся? Пильнуй! Пильнуй!

Інольд. Татусю, опустіть!

Голо. Спостерігай!

Інольд. Буду кричати, татусю! Опустіть! Опустіть!

Голо. Гаразд! *(Виходять)*

ДІЯ ЧЕТВЕРТА

Ява перша

Коридор у замку

Заходять Пеллеас і Мелізанда. Зустріч

Пеллеас. Куди ти? Мушу поговорити з тобою увечері. Побачимось?

Мелізанда. Так.

Пеллеас. Я щойно від батька. Йому полегшало. Лікар повідомив, що загрози немає... Батько упізнав мене. Взяв за руку і сказав зі своїм звично дивним виглядом, відколи хворий: "Пеллеасе, Пеллеасе, це ти? Стривай. Я ніколи не зауважував, що у тебе таке серйозне прихильне обличчя, характерне для людей, яким не судилося довго жити... Треба мандрувати. Мандрувати...". Яюсь дивно. Послухаю його... Мама плакала, слухаючи його, плакала з радості. Ти не зауважила? Так ніби увесь дім ожив. Люди вільно дихають, ходять... Послухай. Здається, розмовляють за дверима. Мерщій, мерщій кажи, побачимось?

Мелізанда. Де?

Пеллеас. У парку. Біля "Джерела незрячих"? Добре? Прийдеш?

Мелізанда. Прийду.

Пеллеас. То буде наш останній вечір. Подаюся в мандри, як порадив батько. Більше не побачимось.

Мелізанда. Пеллеасе, не кажи так... Я буду завжди бачити тебе. Я завжди виглядатиму...

Пеллеас. Виглядай, виглядай... а я буду далеко, далеко, ти не побачиш мене...

Мелізанда. Пеллеасе, що з тобою? Не розумію нічого з того, що ти сказав.

Пеллеас. Розходьмося. Іди. За дверима розмовляють.

Ява друга

Заходить Аркель

Аркель. Тепер, коли стан здоров'я батька Пеллеаса поза небезпекою, а хвороба ця, стара служниця смерті, покинула замок, нехай нарешті запанує трохи радості та сонця у домі... Давно пора! Бо відколи ти у нас, тільки й розмов що про зачинену кімнату... Правду кажучи, Мелізандо, мені було жаль тебе... Я спостерігав за тобою. Ти жила серед нас, можливо й безтурботно, але в тебе був такий розгублений вигляд, як це буває з людиною, на яку постійно чигає біда – чи то на сонці, чи то у прекрасному саду... або вночі під подихом смерті... Але тепер усе інакше. В моєму віці, – і в цьому, можливо, закладено незаперечний плід мого життя, отож, у моєму віці я здобув незбагненну віру в передбачуваність подій. Я завжди бачив, як кожна молода вродлива людина може викликати навколо себе молодечі, прекрасні та щасливі події... І тепер тобі належить відчинити двері до нової епохи,

тої, яку я передбачав... Підійди. Чому ти стоїш мовчки, опустивши погляд? Поцілував тебе тільки одного разу, того дня, коли ти приїхала до нас. А втім, старші чоловіки потребують часом доторкнутися устами до жіночого чола або дитячої щоки, бо хочуть вірити у свіжість життя і, в якусь мить, відкласти погрози смерті. Боїшся старечих уст? Якби ти знала, як було мені жаль тебе, останніми місяцями...

Мелізанда. Дідусю, я не чулася нещасливою.

Аркель. Дозволь поглянути на тебе зблизька, на хвилику!... Нам неабияк потрібно відчутися красу, коли поруч смерть... (*Заходить Голо*).

Голо. Сьогодні увечері Пеллеас від'їжджає.

Аркель. У тебе на чолі кров. Що з тобою?

Голо. Нічого, нічого... Ішов через тернові кущі.

Мелізанда. Нахиліть на хвилику голову, мій пане... витру чоло...

Голо. Не хочу.. не доторкайся до мене. Зрозуміла? Забирайся геть. Не маю що тобі сказати. Де моя шпага? Я прийшов за шпагою...

Мелізанда. Ось тут, на молитовній лавці.

Голо. Подай. (*До Аркеля*). На березі знову знайшли мертвого селянина. Помер від голоду. Вони усі неначе затялися помирати під замком. (*До Мелізанди*) Де, де шпага? Чому ви затремтіли? Вас я не заб'ю. Кортіло тільки перевірити лезо. Шпагу я не використовую для вбивства. Чому розглядаєте мене, як злидаря? Я не прийшов просити у вас милостині. Невже сподіваєтесь уздріти в моїх очах те, що я бачу у ваших? Може, я знаю чогось набагато більше? Гляньте у ці її широко розплющені очі... Вони немов пишаються чистотою...

Аркель. У них, на мою гадку, сама невинність!

Голо. Сама невинність! Вони більші за невинність! Вони чистіші від очей ягняти... Вони самому Богові прочитають лекцію про невинність. Сама невинність! Послухайте! Я настільки близько до цієї невинности, що коли вона кліпає очима, відчуваю кожну війку. А втім, я не надто далеко від великих таємниць потойбічного світу. Тож помітити таємницю в її очах мені зовсім не складно!... Сама невинність! Сама невинність! У них небесні ангели немов справляють хрещення. Знаю, знаю ці очі! Я бачив їх у роботі! Заплющіть їх! Заплющіть! Бо я їх вам заплющу навіки! Не тримайтеся за горло. Скажу просту річ... Не плекаю задніх думок... Якби тримав щось за пазухою, хіба не сказав би? О! О! Не поривайтеся утікати!

Сюди! Подайте руку! О! Ваші руки немов палають... Геть звідси! Мені гидко дивитися на ваше тіло! Геть звідси! Пізно утікати! (*Хапає її за волосся*). Поповзете за мною на колінах! На коліна! О! О! нарешті ваше довге волосся прислужиться належним чином. Праворуч! Далі ліворуч! Ліворуч! Знову праворуч! Пр...р! Пр...р! Уперед! Назад! По землі! по землі... Гляньте, гляньте, я вже сміюся, немов старий дід... Ха! ха! ха!

Аркель (*підбігає*). Голо!

Голо (*раптом ніби заспокоюється*). Знайте. Робіть, як заманеться. Мені зась до усього цього. Я надто постарів. Зрештою, не шпигуватиму. Чекатиму нагоди.. І тоді... О! Тоді! Існує такий звичай. Просто існує такий звичай.

Аркель. Що з ним! П'яний?

Мелізанда (*ридає*). Ні, ні. Просто уже не кохає мене... бідолашна я...

Аркель. На місці Бога я б змилосердився над людськими серцями...

Ява третя

Інольд взявся здвигнути каменюку

Біля джерела у парку

Інольд (*Порається біля каменя, намагається його здвигнути*). Ох! і важкий камінь... Важчий за мене... Важчий за всіх людей на світі. Важчий понад усе... Мій золотий м'яч потрапив поза скелю, а ця каменюка... ніяк не доберуся... Рукою не досягну, задалеко, камінь не піддається... Немов приріс до землі... (*здадалека долітає бляння отари овець*) Ох! Ох! Навіть вівці заплакали... Стривай! Сонце пропало... Ідуть вівці, ідуть... Ого скільки їх! Ого! Злякалися темряви... Туляться одна до одної! Туляться! Плачуть. Ідуть швидко! Он ті відбилися, праворуч... Усі посунули праворуч.. Не можна! Пастух підганяє грудками землі... Ох! Ох! Прямують сюди... Побачу зблизька. Ого скільки їх! Тепер не мекають... Пастуше! Чому перестали розмовляти?

Пастух. (*Його не видно*) Бо не рушили дорогою до кошари...

Інольд. Куди пішли? Пастуше, пастуше, куди пішли? Не почув. Вівці далеко, далеко... Їх не чуно... Не пішли дорогою до кошари... Де заночують? Ох! Ох! Як темно... Треба попередити когось...

Ява четверта

Заходить Пеллеас

Пеллеас. Сьогодні останній вечір... останній... Мусить усе закінчитися... Я бавився немов хлопчик тим, про що навіть не підозрював... Я бавився, немов уві сні, з пастками долі... І враз щось прояснило мені розум. Не знаю що? Втечу. Кричатиму радісно та з болем, як той сліпець, що вибігає з палаючого дому. Скажу їй, що втікаю... Пізня година. Її нема... Краще я піду геть, не побачимось... Але мушу побачити сьогодні... Є таке, чого не пригадую... здається, ми не бачилися споконвіку... Ніби я не розгледів її погляду... Нічого не здобуду, якщо піду геть... А де усі ті спогади... То так, ніби я ніс дрібку води у серпанковому мішку. Мушу сказати їй неказане... *(Віходить Мелізанда).*

Мелізанда. Пеллеасе!

Пеллеас. Мелізандо! Мелізандо! Мелізандо, це ти?

Мелізанда. Я.

Пеллеас. Підійди. Не стій там у місячному сяйві. Підійди. Ми маємо багато про що поговорити... Підійди. У тінь липи.

Мелізанда. Зостануся у світлі...

Пеллеас. Нас можуть побачити з вікон. Підійди до мене, бо тут не побачать. Будь обережна!

Мелізанда. Хочу, аби мене бачили...

Пеллеас. Що з тобою? Невже ти вийшла так, що не зауважили?

Мелізанда. Так, ваш брат заснув...

Пеллеас. Пізня пора. Через годину зачинять брами. Треба бути обережним. Чому прийшла так пізно?

Мелізанда. Ваш брат прокидався, його розбудив поганий сон. Окрім цього, сукня зачепилася за цвяха на дверях. Ось, гляньте. Через те була затримка, так що я мусила бігти...

Пеллеас. Моя бідолашна Мелізандо! Ніяк не наважуся доторкнутись до тебе... Ти ще тамуєш подих... немов пташка, яку переслідують... Невже усе це чиниш задля мене? Відчуваю, як б'ється твоє серце, немов моє... Підійди... до мене...

Мелізанда. Мені не до сміху. Вірніше, до сміху з радості, але сама не знаю... Чому смієшся?

Пеллеас. Не сміюся... та ні... сміюся з радості, сам не знаю... Тут є чого плакати...

Мелізанда. Ми тут уже давно-давно Пригадую...

Пеллеас. Авжеж... багато місяців тому... Тож я не знав... Здогадуєшся, чому попросив тебе прийти саме цього вечора?

Мелізанда. Ні.

Пеллеас. Мабуть, востаннє ми бачимось... Виїжджаю назавжди!

Мелізанда. Чому наголошуєш на тому, що виїжджаєш?

Пеллеас. Повторюю те, про що ти знаєш сама! Хіба не здогадуєшся, про що мова?

Мелізанда. Але ж ні, ні. Не знаю.

Пеллеас. Не знаєш причини, чому я забираюся... Не знаєш, тому що... *(кидається цілувати її)*

Мелізанда *(тихим голосом).* Я теж тебе кохаю...

Пеллеас. О! Мелізандо, що ти сказала! Я не розчув! Лід розтанув під розпеченим залізом! Промовляєш голосом, який немов лине з іншого кінця світу! Не розчув... Кохаєш мене? Ти також кохаєш? Відколи?

Мелізанда. Споконвіку... Відколи побачила тебе...

Пеллеас. Твій голос неначе долетів з весняним морським вітром! Такого я не чув досі. То ніби упав дощ на моє серце! І ти говориш геть таки широко! Немов ангел, якого запитують про щось... Мелізандо, не можу повірити у це... І за що покохала? За що? Кажеш правду? Не обдурюєш? Бодай на крапельку, аби викликати у мені усмішку?

Мелізанда. Ні. Я не звикла говорити неправду. Тільки твоєму братові кажу неправду...

Пеллеас. Ох! Як це звучить з твоїх уст! Твій голос! Твій голос... Він свіжіший і чистіший від джерельної води! Ніби чиста вода потрапила на мої уста... Ніби чиста вода потрапила на мої руки... Подай рученьки, подай! О! Такі вони зграбні! Ти така вродлива, що й уявити годі! Досі не бачив я нічого такого прекрасного... Не знаходив, увесь час шукав удома... у полі. Не натрапив на таку красу... І нарешті знайшов... Знайшов... Немає на землі вродливішої жінки! Де ти? Не відчуваю твого подиху...

Мелізанда. Дивлюсь на тебе...

Пеллеас. Чом дивишся так серйозно? Ми в темряві. Тут під деревом темно-темно. Ходи на світло.

Насолоджуймося нашим щастям. Ходи, ходи. Так мало часу...

Мелізандо. Ні, ні. Залишаймося тут... Ми ближче одне до одного у темряві...

Пеллеас. Не бачу твоїх очей. Де вони? Не утечеш? Не думаєш зараз про мене...

Мелізанда. Думаю. Тільки про тебе...

Пеллеас. Дивишся убік...

Мелізанда. Побачила тебе там...

Пеллеас. Ти неуважна.. Що з тобою? Ніби розгублена...

Мелізанда. Ні, ні. Щаслива. Просто сумно...

Пеллеас. Що за шум? (*Павза*). Зачиняють брами ...

Мелізанда. Ось так. Брами зачинено...

Пеллеас. Не зможемо повернутися? Чути засуви на брамах? Слухай! Слухай! Тепер великі ланцюги! Запізно,запізно!

Мелізанда. Тим краще! Тим краще!

Пеллеас. Ти? Ось, ось! Не від нас це усе тепер залежить! Кінець, перемога! Цей вечір приніс перемогу! Ходи! Ходи.. моє серце б'ється божевільно, аж відчуваю у горлі... (*Кидається цілувати її*). Послухай. Воно ось-ось задушить мене... Ходи! Ох! Як прекрасно тут у темряві...

Мелізанда. Хтось є позаду...

Пеллеас. Нікого не бачу.

Мелізанда. Я почула шум...

Пеллеас. Чую тільки, як б'ється твоє серце...у темряві...

Мелізанда. Я почула хрускіт листя на землі...

Пеллеас. То вітер дмухнув і з дива щез... Коли ми цілувалися, він шумів.

Мелізанда. Якими великими стали наші тіні цього вечора!

Пеллеас. Вони поповзли аж углиб саду! Ох! Вони також цілуються далеко від нас! Глянь! Глянь!

Мелізанда (*надтріснутим голосом*). Ох! Він причаївся за деревом!

Пеллеас. Хто?

Мелізанда. Голо!

Пеллеас. Голо? Де? Нічого не бачу!

Мелізанда. Там... за нашими тінями...

Пеллеас. Так, так. Побачив... Не обертаймося різко.

Мелізанда. Він тримає шпагу...

Пеллеас. А я ні...

Мелізанда. Він бачив, як ми цілувалися...

Пеллеас. Він не знає, що ми його зауважили... Не ворушись. Голови не обертай. Він ладний кинутися... Спостерігає за нами... Поки що причаївся... Утікай, утікай. Негайно, туди. Дочекаюся... затримаю...

Мелізанда. Ні...

Пеллеас. ...утікай...

Мелізанда. ... ні!

Пеллеас. Він усе бачив... Уб'є нас!

Мелізанда. Тим краще! Тим краще!

Пеллеас. Ох! Ох! Усі зорі з нами!

Мелізанда. З нами! З нами!

Пеллеас. Ще! Ще! Уста до уст! Уста до уст! Уста до уст!

Мелізанда. Душею й тілом! Душею й тілом! Душею й тілом! (*Голо кидається на них зі шпагою в руці, вдаряє Пеллеаса, той падає біля джерела. Мелізанда утікає налякана*) Ох! Ох! Відваги ніби й не було! Відваги ніби й не було...Ох! (*Голо переслідує її мовчки, вона біжить лісом*).

ДІЯ П'ЯТА

Ява перша

Аркель, Голо і лікар сидять у кутку покою. Мелізанда у ліжку

Лікар. Не від цієї рани може померти. Навіть найдрібніша пташка не померла би... не ми її убили, шановний володарю, не треба тужити...

Аркель. Ні, ні. Гадаю, забагато мовчимо мимоволі. Недобрий знак... Гляньте, як вона спить... спокійно, спокійно...можна подумати, ніби її душі стало холодно назавжди...

Голо. Я вбив її... Але ж нізащо! Тут навіть камінь заридає! Цілувалися, немов діточки... Були братом і сестрою... А я, а я убив їх в одну мить! Убив без вагань, так, так...Убив, не вагаючись...

Лікар. Тихіше. Прокидається...

Мелізанда. Відчиніть вікно... відчиніть...

Аркель. Мелізандо, відчинити ось це?

Мелізанда. Ні, ні. Те велике... хочу бачити...

Аркель. Зараз уже вечір, чи не надто холодне морське повітря?

Лікар. Відчиняйте, відчиняйте...

Мелізанда. Дякую... Сонце заходить?

Аркель. Так. Сонце заходить над морем. Уже пізно. Мелізандо, як чуєшся?

Мелізандо. Добре, добре. Чому питає? Так ще ніколи добре не чулася... А здається, щось важливе знаю...

Аркель. Ти про що? Не збагну...

Мелізанда. Я й сама не збагну, що кажу, так, так... Не збагну, що кажу... Не збагну, що кажу... Не збагну, що кажу...

Аркель. Та що ти, та що ти. Я дуже радий чути тебе. Останніми днями ти марила, і ніхто не міг зрозуміти твоїх слів... але тепер усе позаду!

Мелізанда. Не знаю... Дідусю, ви самі зараз тут?

Аркель. Ні. Поруч зі мною лікар, він тебе повернув до життя...

Мелізанда. А!

Аркель. Ще тут є один...

Мелізанда. Хто?

Аркель. То.. не будемо тебе лякати. Він тобі не бажає ані найменшого зла. Будь певна... Якби побоювалася, він піде геть.. Він дуже хвилюється...

Мелізанда. Хто це?

Аркель. Це.. це твій чоловік... Голо...

Мелізанда. Невже Голо тут? Чому не підійде до мене?

Голо (*підповзає до ліжка*). Мелізандо, Мелізандо...

Мелізанда. Голо, це ви? Ледь-ледь упізнала... То від надвечірнього сонця, разить очі... Чому розглядаєте стіни? Ви змарніли, постаріли. Ми довго не бачилися, правда?

Голо (*до Аркеля та лікаря*). Дорогі мої друзі, може, вийдете на хвилику... Двері нехай будуть розчинені навстіж... тільки на хвилику... Мушу щось їй сказати. Без цього не зможу померти... Гаразд? Повернетесь одразу ж... Прошу, послухайте... Я не-

щасна людина. (*Ті виходять*). (*Дуже емоційно*). Мелізандо, тобі мене жаль, як і мені тебе жаль, правда? Мелізандо... Мелізандо, прощасш?

Мелізанда. Так, так. Прощаю... А за що?

Голо. Мелізандо, я тобі завдав чимало лиха... Зараз не час розповідати про те лихо... Але я усвідомлюю його, усвідомлюю, і так чітко, нарешті... від першого дня... У всьому я завинив – у тому, що сталося, і в тому, що має бути... Якби ти змогла збагнути, то усвідомила б його так само, як я! Усвідомлюю все, усвідомлюю! Та я кохаю тебе несамовито! Несамовито! А тепер комусь пора померти... Мені пора... Хотів би тільки знати... Хотів би запитати... Не гніваєшся на мене? Скажи правду тому, кому пора... Він мусить знати правду. Бо інакше не зможе спокійно заснути... Скажи правду, присягни, гаразд?

Мелізанда. Гаразд.

Голо. Ти кохала Пеллеаса?

Мелізанда. Так, звичайно. Кохала. Він мені подобався. Де він?

Голо. Ти нічого не збагнула. Не хочеш зрозуміти? Мені видається... Мені видається... Так, ось... Запитую, чи ти кохала його гріховно? Чи ти? Чи ви согрешили? Скажи! Скажи, що так, так, так.

Мелізанда. Ні, ні. Не согрешили. Чому запитуєш?

Голо. Мелізандо! Скажи правду, перед Господом Богом!

Мелізанда. Хіба я не сказала правду?

Голо. Не говори неправди – і ще перед смертю!

Мелізанда. Хто збирається помирати? Я?

Голо. Ти, ти і я. Після тебе. Нам потрібна правда... Урешті-решт потрібна правда. Чуєш? Скажи усе! Скажи усе. Прощаю тобі усе!

Мелізанда. Чому ти збираєшся померти? Я цього не знала.

Голо. Тепер знаєш... Настала відповідна пора! Негайно! Негайно! Правду! Правду...

Мелізанда. Правда... правда...

Голо. Мелізандо! Де ти? Де ти? Це проти природи! Мелізандо! Де ти? (*На порозі з'являються Аркель і лікар, Голо зауважує їх*) Так, так. Це ви. Заходьте... Нічого не знаю. Безнадійно... вона уже задалеко від нас. І ніколи не знатиму! Помру тут, як той сліпець!

Аркель. Що ви зробили? Уб'єте її...

Голо. Уже убив...

Аркель. Мелізандо!

Мелізанда. Так, так, дідусю?

Аркель. Так, доню... Що маю робити?

Мелізанда. Хіба правда у тому, що починається зима?

Аркель. Чому запитуєш?

Мелізанда. Холодно. Немає листочків...

Аркель. Тобі зимно? Зачинити вікна?

Мелізанда. Ні... почекаймо, поки сонце зайде за море. Опускається так повільно. Це правда вже зима починається?

Аркель. Тобі зима не до вподоби?

Мелізанда. О! Ні. Мені зимно! Я так боюся сильних холодів...

Аркель. Тобі краще?

Мелізанда. Авжеж, авжеж. Не варто хвилюватися.

Аркель. Хочеш глянути на свою дитину?

Мелізанда. Яку?

Аркель. Свою. Донечку...

Мелізанда. Де вона?

Аркель. Тут, поруч...

Мелізанда. Дивно... не можу взяти її на руки...

Аркель. Адже ти ще дуже квола. Я сам потримаю її. Глянь...

Мелізанда. Вона не усміхається... Маленька... Зараз заплаче... Мені жаль її...

(До палати увіходять одна за одною служниці, стають мовчки попри стіни і очікують)

Голо. У чому річ? Хіба їм усім тут місце!

Лікар. Це служниці...

Аркель. Хто їх покликав?

Лікар. Не я...

Голо. Чому ви тут? Вас ніхто не кликав... Що вам тут робити? Урешті-решт, що це означає? Відповідайте! *(Ті мовчать)*.

Аркель. Не так голосно... Вона ось-ось засне... Заплющила очі...

Голо. Це може...?

Лікар. Ні, ні. Гляньте. Дихає...

Аркель. У неї очі повні сліз. То плаче її душа...

Чому простягла руки? Що хоче цим сказати?

Лікар. Простягла до дитини. Це мати бореться з...

Голо. Саме зараз? Саме зараз? Треба сказати. Кажіть! Кажіть...

Лікар. Можливо...

Голо. Зараз? Ох! Ох! То я скажу їй... Мелізандо! Мелізандо! Залиште мене самого! Зоставте самого з нею!

Аркель. Ні, ні. Не підходьте... Не турбуйте її... Нічого не кажіть їй... Ви не знаєте, що то таке – душа...

Голо. Я не завинив... не завинив!

Аркель. Тихіше... тихіше... Говорімо пошепки. Зараз. Не турбуйте її... Душа людини мовчазна-мовчазна... Душі людській до вподоби відходити одній самій... Мучиться дуже, дуже гідно. Голо, але сумуємо, сумуємо за усім тим, що бачимо... *(У цей момент усі служниці клякають у глибині покою. Звертається до них)*. У чому річ?

Лікар *(підходить до ліжка і контролює пульс)*. Вони мають рацію...

Аркель. Я не зауважив. Ви упевнені?

Лікар. Авжеж, авжеж.

Аркель. Я нічого не почув... Так миттєво, миттєво... Відійшла, нічого не сказавши... *(Голо плаче. Звучить лагідна, прихована мелодія кінця, дуже тиха)* Голо, ідіть звідси... Їй потрібен спокій, зараз... Ідіть, ідіть.. Усе це жахливо, але це не ваша провина... То була тендітна істота, дуже спокійна та мовчазна... То була невеличка таємнича істота, як усі ми... Вона тут, немов старша сестра рідної дитини... Ідіть... Дитині не можна залишатися у палаті... Дитині треба жити, відтепер замість мами. Надійшла черга малої.

Завіса